

H. iur. 2 num. 166

1773, 38.

DE
ADVENTV
IVRIS CANONICI
IN
GERMANIAM

ILLVSTRIS ICTORVM ORDINIS CONSENSV

PRAESIDE

*CAROLO FERDINANDO
HOMMELIO*

FACULTATIS IURIDICAE LIPSIENSIS ORDINARIO

PRO

SVMNIS IN VTROQUE IVRE HONORIBVS

DIE XXIII. SEPTEBR. MDCCLXXIII.

QVO IP SO DIE

NOVVM AVDITORI VM
INAUGVRABITVR

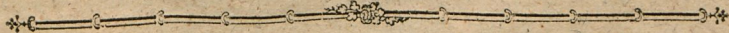
OBTINENDIS

DISPV TABIT AVCTOR

IOANNES FRIDR. CLEEMANNVS

CHEMNICENSIS

IVR. VTR. BACCAL. ET ADVOC. INMATR.

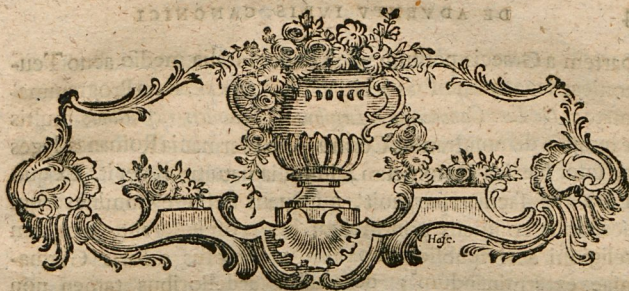
LIPSIAE

EX OFFICINA BREITKOPFIA.

P. 121

DE
ADVENTV IVRIS CANONICI
IN GERMANIAM.

Mirabile profecto, plerasque gentes non tam suis moribus ac legibus, quam peregrino iure potius ciuitate donato, vixisse. Ita quondam Romanorum ius sacrum, magnum incrementum acceperat, cum NUMA POMPILIUS, teste DIONYSIO HALYCARNASS. II. pag. 131. aliisque scriptoribus, quos laudauerunt FRANC. CAROL. CONRADI, in *Diss. de Fecialibus et iure feciali*, cap. 3. §. 2. nec non IO. DAN. RITTER, in *diss. de fecialibus populi Romani*, ius feciale Aequicolarum, reipublicae intulisset. Eorumdem quoque ius priuatum, quem fugit ex historia Legum XII. Tab. nec non nobilissimis reliquiis Rhodiae de iactu legis, quae in Digestis prostant, maximam

partem a Graecis petatum esse? Eadem Italia medio aevo Teu-
tonicas leges plane suas fecit, vt Illustr. PRAESES in Programma-
mate: *De Iure Canonico ex Legibus Germanicis explicando* multis
exemplis demonstrat. Contra vero Germania Romanas leges
ac inter has ius Canonicum, in Italia natum, recepit. Ex quo
Lutherus sacra repurgauit, nunquam defuere homines, qui
acerrimis conuiciis pontificum ius profcinderent, tanquam
religioni ac reipublicae noxium et prorsus e foris Germa-
niae exterminandum; de quibus ardelioribus tamen non
nemo, qui sub nomine CVRTII ANTONII latere voluit, in
Epitome Iuris Canonici pag. 30. Plerique, inquit, *Protestan-
tium in hunc errorem incidunt, vt se praeclare egisse putent, si ius
canonicum, cuius sapientiam ne quidem perudent, et ipsum pontifi-
cem diuini inspidis profcendant. Nempe illi saepe naeuos, ubi nul-
li sunt, videre aut machinas fraudesque pontificum inuenisse gloriantur,
immo si forte quaedam vere inuenierint praeter modum exaggerant, nec
tamen erudite satis, vnde non solum Romano catholicis, verum etiam do-
ctis Protestantibus se derisui praebent, propriamque non raro produnt
inscitiam, dum inscitantur pontificis.* Equidem hoc ius pontifi-
cium non ita exoscuro, ne multa ipsius praecepta improban-
da putem, neque tamen propterea omnem hanc legum col-
lectionem censeo abrogandam. Quod enim monstrosos le-
gum partus qui ibi inueniuntur, quibusque hostili animo in
maiestatem Imperii Romano-Germanici pontifices irruere
conati sunt, attinet, dudum praeterlapsa sunt tempora pon-
tificiae tyrannidis, quae talia credere cogebat. Haec er-
go aliaque decreta iuris Canonici perniciofa esse reicienda
sunt, tamen partem sinceram recidere haud consultum fo-
ret. Quum vero de recte aestimando eius usu medita-
rer, et simul circumspicerem, quamnam disputationis
materiam seligerem, existimabam, ab huius diei solemnita-
te plane alienum non esse, si illum quem dixi usum de-
mon-

monstrarem et simul quo tempore illud Canonum ac Decretalium Corpus in patriam migrauerit? inquirerem. Exeat ergo libellus, quem quod faustum et fortunatum sit, in nouo Petri auditorio defendendi ac Primum in eo Doctoratum consequendi (eo ipso die, quo Illustr. PRAESES ET PROMOTOR meus honores mihi conferendo, hoc Iustitiae templum more maiorum per hanc meam disputationem inaugurat, deinde vero oratione solenni et Doctoralis Promotionis actu dedicabit) ab illustri Iureconsultorum Ordine impetraui; quod immortale beneficium nullum vnquam tempus memoriae meae eripiet.

§. I.

*Quaenam in Germania caussae dicantur ecclesiasticae,
quaenam civiles?*

Ius Canonicum in Germania spectat ad caussas tam ecclesiasticas quam civiles, quamobrem nostrum est, ante omnia pauca memorare, quaenam caussae in Imperio R. Germanico ad ecclesiasticas quaenam ad civiles referendae? Caussae ecclesiasticae aut publicae sunt, in quibus de statu ecclesiae et regimine ecclesiastico agitur, aut priuatae; hae dicuntur lites, quae cognitioni iudicis ecclesiastici subsunt, et aut in specie tales habentur, quales sunt, quae actus sacros, sponsalia, matrimonia, diuortia, beneficia, ius patronatus, loca religiosa, pias caussas, decimas, bona ecclesiastica, concernunt, aut quae super obligationibus clericorum personalibus in iudicium deducuntur. Quod testamentarias attinet, verum quidem est, in quibusdam regnis iurisdictionem ecclesiasticam, etiam ad has omnes, non solum quatenus ecclesiam et pias caussas tangunt, sed in genere dilatam esse, vt in Gallia, vbi vsque ad Seculum XVI. agnita in litibus testamentariis, iudicis

ecclesiastici cognitio. vid. CLAUD. FLEURY *Instit. Jur. eccles. P. III. c. 1. §. 5.* et ZEG. BERNH. ESPENIUS *in Jur. Eccles. P. III lib. 2. c. 2. p. 193.* Sed et Anglia testis, in qua ad hunc vsque diem episcopi, vel Archiepiscopi iurisdictionem in litigiis testamentariis exercent; vid. IO. COWELLI *Institut. Jur. Anglicani, lib II. tit. 10. §. 9.* vt et certa ratione Belgium, v. BERN. VAN ESPEN. *cit. l. Part. III. Lib. 2.* In Germania autem nunquam eo vsque grassata est ecclesiastica potestas. conf. GE. LUD. BOEHMERI lectu dignissimam obseruationem: *de orig. iurisd. eccl. in causis, testam. in Obs. Jur. Can. n. 4.* Referuntur potius tam apud Catholicos quam Protestantes in Imperio Germanico testamentariae lites exceptis iis, quae piam causam tangunt, ad forum ciuile, atque in dispositionibus iuris Canonici iis applicandis, obseruandae nobis videntur esse regulae, quas infra de Vsu iur. Can. in causis ciuilibus dabimus. Adiecit adhuc IO. STRAVCHIVS *in Comment. de orig. libr. nec non auctor. iur. Canon. §. 40.* litigiis ecclesiasticis causas iurisiurandi. Id quidem quoad Catholicos, quibus omne iusurandum seruandum videtur, quod salua salute aeterna seruari possit, verum est. Cum vero Euangelicis iuramentum noui quid officere haud videatur, et hinc super plane illicita pactione praestitum plane non obliget, e contrario quod super re licita iuratum propterea, quod eiusmodi religiosa asseueratio sit pactum actionem quidem proferat, sed cognitioni iudicis secularis obnoxiam, sequitur, causas iurisiurandi apud evangelicos ecclesiasticis non annumerari. Ecclesiasticis opponuntur causae ciuiles, quo nomine veniunt lites, quae super dominio etiam feodali nec non obligationibus continenter et proxime ex lege siue conuentione oriundis agitantur. De delictis adhuc notandum, esse nonnulla, quorum cognitionem et poenam in territoriis catholicis solus Episcopus sibi arroget, quae propria vocantur, cum de aliis, quae *communium* nomine veniunt,

niunt, vterque iudex tam secularis quam ecclesiasticus iure praeuentionis cognoscere possit. Sed haec communia in provinciis, vbi dominatur Euangelica religio, iurisdictioni ecclesiasticae non sunt subiecta.

§. 2.

De Iure, quod in caussis ecclesiasticis in Germania ante introductum Ius Canonicum obtinuit.

Prius quam verba facio de receptione Iuris Canonici, paucis quaeram, quo iure in obortis controuersis decidendis vsa sit ecclesia Germanica illis temporibus, quibus corpus iuris Canonici, nondum introductum erat. Ac primum, quum ecclesiae Occidentalis pars Germanica, procul dubio normam definiendi caussas dubias eandem, quam illa amplectebatur, secuta est. Talis vero fuit celebris ille CODEX CANONVM ECCLESIAE VNIVERSAE, cuius aetatem indagauit IUST. HENNING BOEHMER in *peculiari Observ. quae extat in Indic. Hallens. de a. 1741. n. 11. et n. 13.* Hunc librum iam anno. 451. in Concilio a MARCIANO Imp. Chalcedone habito extitisse nemo dubitat. Confectus autem est in Oriente, eumque exhibuere GVIL. VOELLVS et HENR. IVSTELLVS in *Bibliothec. iur. can. vet. T. 1.* sed venit deinde etiam in Occidentem et latine redditus est, quae versio pariter profat in allegata *Bibliotheca iur. Can. pag. 275. T. 1.* eam quoque edidit FRANC. PITHOEVVS, *Paris. 1685.* Hanc latinam versionem haud in alium, quam Occidentalis ecclesiae usum deinde repetiit aliquis DIONYSIVS EXIGVVS, aliaque adhuc et particularium quidem conciliorum decreta addidit, quae recognita editio inuenitur in eadem *Biblioth. iur. can. pag. 97. T. 1.* habuitque semper in ecclesia Occidentali vim iuris
com-

communis. conf. IVST. HENN. BOEHMER. *l. c.* Praeterea haec collectio Dionysiana expressa adhuc lege, scilicet IVSTINIANI *Nov. 131. c. 1.* confirmata. Competiit enim Imperatoribus Christianis, fere vt hodie principibus euangelicis, Potestas ecclesiastica, partim in Conciliis, partim extra ea exercita. Hinc varia capita disciplinae ecclesiasticae, constitutionibus ab Imp. Christianis decisa sunt, quae in Codice Theodosiano et Iustiniano reperiuntur et PHOTII et IOANNIS SCHOLASTICI, quos inuenies in citata *Biblioth. VOELLI et IVSTELLI, T. II. p. 603. 789.* Nomocanonum libris, dederunt originem. Iste Codex Canonum per vtramque ecclesiam tam Orientalem quam Occidentalem diffusus, vnde manifestum est etiam in Germania, postea quam sacris christianis initiata erat, obtinuisse. Deinde ecclesia Germanica non solo illo iure, quod cum reliquis in Occidente congregationibus Christianorum, commune habuit, gubernata, verum etiam proprio. Aderant enim quam plurima Capitularia Regum Francorum, quae de negotiis ecclesiasticis praecipiebant, nec non canones habitis nationalibus conciliis conditi, qui pari modo in partibus iuris ecclesiastici Germanici numerandi sunt; immo, vt IO. IAC. MASCOVIO in *Princ. Iur. Publ. Lib. I. c. 5. §. 3.* videtur, eo ipso, quod hi canones maximam partem exoleuissent, corporis iuris Canonici, quod peregre in has regiones aduenerat, auctoritas magnopere creuit. Dedit autem IOSEPHVS HARTZHEIMVS *Collectionem Conciliorum Nationis Germanicae, Coloniae, 1759.--1763.* Denique hanc vel illam dioecesim speciali etiam iure vi potestatis leges ferendi episcopo propriae, in dioecesanis comitiis condito, gauisam esse, cum toties synodorum scriptores medii aevi mentionem faciant, nemo negauerit.

§. 3.

*De iure civili Germanorum, ante introductum ius
Canonicum.*

Ordo disputationis exigit, vt, quemadmodum de iure antiquo ecclesiae Germanicae nonnihil diximus, ita pariter legum ciuilium, quibus ante aduentum iuris Canonici in has regiones, maiores nostri paruere, paucis mentionem faciam, vt appareat, peregre aduentanti iuri pontificio ciuiles Germanorum leges fenestram aperuisse, vnde minus necessarium arbitror priscarum legum Salicae, Ripuariorum, Alamannorum, Baiuuariorum, aliarumque gentium Teutonicae originis, auctoritatem antiquitate repetere, verum id tantum, quod e iuris Germanici historia ad intelligentiam nostri argumenti, quidquam conferre videatur, breuibus eloqui. Scilicet antiquissimae Germanorum leges a regibus Francorum atque inprimis a CAROLO M. et vniuersa stirpis Carolingicae progenie, promulgatis legibus, Capitularia dictis, tum in multis partibus mutatae tum mirum in modum adauctae erant. Satis hoc docent ipsa Capitularia, a doctissimis iuris Germanici collectoribus HEROLDO, LINDENBROGIO, ECKARDO, caeterisque in lucem producta. Sed extincta stirpe Carolingica, leges regiae exoleuerunt omnes, utpote ad minuendam Ducum Comitumque potestatem aptae, quo melius compages imperii Francici ad ingens fastigium iam perducti, contineri posset. Itaque illa Capitularia proceribus Imperii, non nisi admodum displicere poterant, qui iis hanc ob causam inde a CONRADI I. Regis Germanorum temporibus, nuncium miserunt. cf. NIC. HIER. GVNDLINGII *diss. de statu reipubl. germ. sub Conrado I.* Ab eo tempore vixerunt Germani moribus maiorum, valuitque ius illud, quod antiquae leges continerent, tanquam

B

con-

consuetudinarium. Secundum hoc exercita iudicia atque sententiae latae, immo quanquam ab Imperatoribus Saxonis, Franconis, et Suevicis interdum constitutiones quaedam emanarunt, (quarum numero illa OTTONIS M. de iure repraesentationis nepotum in acquirenda aui hereditate, de qua SIGEBERTVS Gemblacensis, *ad an. 942. apud Pistorium T. I. p. 813.* loquitur, adiici solet, magis tamen pro decreto singularis causae quam pro edicto habenda) hae tamen aut ad statum imperii publicum, aut ius illustrium personarum aut ad Regnum Italiae spectarunt, perpaucae de negotiis civium priuatis praeceperunt. Facile autem intelligi potest, nec consuetudines a maioribus acceptas, neque etiam admodum pauca illa Imperatorum edicta, multitudini civilium negotiorum, in dies crescenti, suffecisse. Hinc ius saepe incertum, quod frequentiae iudicii duellici non raro occasionem dedit. Praeterea multum iudicium arbitrio datum; siquidem sententiae ab antecessoribus latae, si earum notitia superesset, pro legibus acceptae, DAV. GEORG. STRVBENII *Hor. subsec. P. IV. pag. 38. et III. et P. V. p. 3.* quales deinde cum veteri iure consuetudinario in specula, aliaque legum collectiones migrarunt.

§. 4.

De Introductione Iur. Canonici in Germania.

Talis erat facies iuris prudentiae ecclesiasticae ac civilis in Germania, ante iuris Canonici introductionem, de qua nunc dicere, ordior. Dubito autem, an priscis temporibus prima pars corporis iuris pontificii nempe GRATIANI, collectio canonum, sub titulo: Concordantia canonum discordantium, adornata usum aliquem in foris Germaniae habuerit, imo potius in his hominis priuati et Monachi Bononien-

fis

fis laborem plane fuisse ignotum existimo. Is vero laudatus
 codex tali ratione in iudicia Germaniae penetrabat. Scilicet
 rogauerat Vniuersitas Bononiensis Pontificem *EVGENIUM III.*
 vt in vsus praelectionum academicarum, confirmaret Grati-
 ani compilationem, ex qua ius ecclesiasticum doceretur. Hoc
 Pontifici videbatur utile ad conciliandum valorem priuato li-
 bro, qui fedi romanae, ob repetita Pseudo-Isidori decreta,
 blandiebatur. Hinc annuit precibus praesul, approbavit
 opus an. 1152. vt patet e testimonio Calendarii archigymnasii
 Bononiensis, quod ex notis *ALEXANDRI MACHIAVELLI*
ad Caroli Sigonii historiam Bononiensem, t. III. p. 128. produxit
IUST. HENN. BOEHMER, in praefat. ad Corp. Iur. Can. T. I.
f. 12. Praestiterat laborem Gratianus conciliorum decretis.
 Aderat vero magnus praeterea constitutionum papalium cu-
 mulus. Scilicet pontifices in causis dubiis saepenumero ob
 venerandam antiquitatem sedis romanae interrogati, dede-
 rant responsa de rebus variis. Cum vero potestate leges fe-
 rendi carerent, vix poterant eiusmodi epistolis, quae decre-
 tales vocabantur, promulgato quodam edicto vim iuris pu-
 blici tribuere. Licet enim tale, *INNOCENTIUS II.* an. 1129.
 tentasset, tamen ex voto ipsi non successerat. cf. *Illustr. GELVD.*
BOEHMERVS, in Obseru. Iur. Can. Obs. I. f. 1. Postea pri-
 uatae prodierant compilationes huiusmodi decretalium epi-
 stolarum, vt illa *BERNHARDI CIRCAE*, in fine seculi duo-
 decimi congesta, nec non alicuius deinde *IOANNIS Vallen-*
sis, deinde *INNOCENTIUS III.* an. 1210. tertiam collectio-
 nem Decretalium, et quinquennio elapso, quartam edide-
 rat, quas suo nomine insignitas Academiae Bononiensi mi-
 sit, cuius exemplum in edenda quinta decretalium Collectio-
 ne secutus est *HONORIUS III.* Quatuor priores edidit *AN-*
TON. AVGVSTINVS, Paris 1609., quintam, nempe *Hono-*
rianam, CIRONIVS, Tolosae 1645. Tandem Cathedra D.

Petri a GREGORIO IX. occupata, iussu eius rescripta papalia collecta a RAYMUNDO DE PENNA FORTE, et quinque libris comprehensa an. 1234. communicabantur eiusdem Gregorii rescripto, quod iis praemissum est, cum Vniversitate Bononiensi et Parisiensi, vt exinde, eodem modo quo de Gratiani compilatione diximus, ius ecclesiasticum studiosis, qui ibi commorarentur, traderetur, adeoque sic in forum e schola migrarent. vid. ODER. RAYNALDI *Annal. eccles. ad ann. 1234. n. 26. T. XIII. p. 417.* Non est nobis silentio praetereunda notatu digna HONORII III. constitutio, cuius compilationem decretalium memorauimus, Roma in Galliam an. 1220. emissa; est *cap. 28. X. de privilegiis et excessibus privileg.* qua disposuit, ne Parisiis et in locis vicinis ius romanum civile doceretur. Sanctio haec est: *Firmiter interdiciamus et districte inhihemus, ne Parisiis, vel in ciuitatibus, seu aliis locis vicinis quisquam docere vel audire ius civile praesumat. Et qui contra fecerit, non solum a causarum patrocinio interim excludatur, verum etiam per episcopum loci excommunicationis vinculo innodetur.* Cum hoc praesulis edictum ius civile e Gallia proscripisset, lectitabatur tum Gratiani opus, tum Honoriana collectio, et notissime Gregoriana, horumque librorum exemplaria, spretis iis, quae ad reliquas iuris partes pertinebant, quotidie in manibus eorum, qui iuri in Vniversitate operam dabant, versabantur. Vfus hic academicus progeniuit forenssem. Nam isti libri quemadmodum in fora variorum regnorum Europae, ita et Germaniae inferebantur, siquidem illas Academias magna copia iuuenum germanorum seculo XII. et XIII. studiorum caussa frequentabat. Docet IANVS VINCENT. GRAVINA, in *Orig. Jur. Ciu. n. 151.* tempore Azonis, qui seculo XII. Bononiae Glossator iuris celeberrimus extitit, decem mille studiosos illic degisse, in quibus etiam multos Germanos fuisse poterit exinde colligi quod ibi Germanorum natio

natio insignibus priuilegiis donata fuerit. vid. SCHRA-
 DER in *Monument. Ital. pag. 64. et 65.* et ANTON GATTVS in
hiflor. Gymnafii Ticinens. cap. 13. et 14. Immo etiam Parifienfem
 litterarum Vniuerfitatem a Germanorum magno numero fre-
 quentatam effe, STRVVIVS in *Hiflor. Iur. pag. 333.* probauit.
 Hi ftudiofi, in patriam reduces fecum haufam ibi fapientiam
 apportabant, et deinde admoti officiis publicis fi ius dicen-
 dum effet libros Gratiani et Raymundi, quibus quis Bononiae
 aut Parifis imutriti erant, tanquam Sibyllina oracula confu-
 lebant, non tantum in ecclefiafticis verum etiam ciuilibus
 caufis. Videbantur enim canones ad fecularia quoque nego-
 tia prodeffe, praefertim cum facies Iurisprudenciae tunc tem-
 poris in Germania talis effet, vt nifi ad iura peregrina confu-
 geretur, non fufficeret.

§. 5.

Ulterius differitur de introd. iur. Can.

Placet hoc loco mentionem facere conftitutionum Im-
 peratoris FRIDERICI II. Moguntinarum, quibus apud GO-
 DEFRI DV M Monachum Colonienfem, in *Amalibus ad an.*
1235. legitur Imperator, habita Moguntiae Curia, anno 1235.
vetera iura ftabiliuiffe et noua ftatuiffe et Teutonico fermone in mem-
brana fcripta omnibus publicaiffe. De fenfu horum verborum a
 viris doctis difceptatum eft; fcilicet, antiquitatum et iuris
 patrii peritiffimus IO. DAN. GRVBER cuius opinionem inue-
 nies in *Nov. Aft. Erud. Lipf. Calend. Febr. an. 1738. editis;* retulit
 verba: *Teutonico fermone,* ad verbum: *publicaiffe,* non vero ad
 ipfas conftitutiones, propterea quod tunc temporis quaeuis
 acta publica latino idioma conferibere, et germanica lingua
 deinde promulgare in vfu fuiffet. Sed perquam doctis argu-
 mentis aduerfus eum difputavit IO. GODOFR. SCHMVZER,
 in egregio libello: *de Friderici II. Imperat. in rem litterar. meritis.*

Lips. 1740. edita §. 8. atque illas ipsas tabulas publicas, quibus FRIDERICVM vetera iura confirmasse et nova statuissē Monachus iste Colonienſis memoriae prodidit, germanica lingua fuissē conscriptas, grauib. argumentis ostendit, easque primas fuissē constitutiones, quae vnquam in Imperio, sermone vernaculo prodissent, cum HERM. CONRINGIO in praefat. ad Tacit. de mor. Germ. nec non in Comm. de Orig. iur. Germ. cap. 26. et 27. existimauit. Eiusmodi constitutio Moguntina, quae prae se fert annum 1236. germanice scripta, extat apud GOLDAST. Part. II. Constitut. Imperial. pag. 17. et eius tenoris est, vt ad hoc caput dissertationis nostrae de introd. iur. Can. omnino spectet. Praecipit Fridericus his verbis: *Wir gebieten auch vestiglich das man in allen römischen Reich an geistlichen Dingen nach Gebot und nach Raht der Erzbischofe sich habe, und jeglicher Bischoff oder Erzpriester nach geistlichen Recht, richte. Man soll auch die weltlichen Geericht an ihren Recht behalten.* GRUBER quidem loco cit. eius edicti fidem impugnare voluit, addita ratione, quod dialectus germanica illi constitutioni propria, aetati FRIDERICI II. haud conuenire videretur; sed omnino hic legendus est SCHMÜTZER, l. cit. qui hanc constitutionem, cui GRUBER manum iniecit, in libertatem vindicare contendit. Primus quoque iurisprudentiae germanicae restaurator, HERM. CONRINGIVS l. c. iam de eius fide non dubitauit, et *Illustr. GE. HENR. AYRER, in diss. de aetate speculi Saxon. speculo Sueu. antiquioris, §. 4. Decreto, inquit, ordinum Imperii Germaniae anno 1236. Friderico II. regnante, statutum est, vt secundum ius Canonicum res spirituales deciderentur, idemque in negotiis secularibus diiudicandis valeret; neque etiam GOLDASTVS fraudis, vbi causa non est, arguendus est. Multi tamen huius iuris e longinquis regionibus allati, de cuius confirmatione egimus, progressui, in iudiciis secularibus valde repugnabant, quibus videbantur irrumpente hoc flumine peregrinarum sanctionum*

num

num, patrii mores, quibus res germanica stabat, perniciofa inundatione interire. Neque ex alia caussa, uti putarunt E-
 CHAR. GOTTL. RINCKIUS, in libello de speculo Saxon. sentz
Iur. German. commun. et AYRER I. L. EPKO REPKOVIUS, qui
 circiter hoc tempore mores maiorum collegit, hunc laborem
 suscepit, quam ne irrumpente iure Canonico plane exolefce-
 rent. Immo ipse REPKOVIUS pro consuetudinibus patriis
 a se ipso collectis, initio *Iuris Prouincialis* Lib. I. artic. 3.
*Wenn der Bahsten mag kein Recht seetzen da her unse Lant- Recht
 oder Lehnrecht mte ergere.* E contrario in caussis ecclesiasticis
 vnum ac solum, exceptis statutis quibusdam particularibus,
 dominabatur ius Canonicum, suppressis iis, quae nondum ante
 tempus introductionis eius, exoleuerant, iuris ecclesiastici
 Germaniae communis, reliquis. Nec minus secundam for-
 tunam, quam quae Decreto Gratiani et Gregorii Decretalibus
 contigerat, nactus est Liber VI. Decretalium, ad supplenda
 Gregoriana collectanea, auspiciis Papae Bonifacii VIII. confe-
 ctus, Romae anno 1298. publicatus et ut ex constitutione libro
 praemissa, cognoscitur, ad Academiam Bononiensem missus.
 Quod et de Clementinis dicendum, quae a suo auctore CLE-
 MENTE V. ut ipsius epistola, edita atque illustrata ab *Illustr.
 BOEHMERO* in *Observ. iur. Can. obs. I.* docet, cum Academia
 Aurelianensis communicatae, et post Clementis mortem, a
 IOANNE XXII. ad Vniuersitatem Bononiensem transmissae.
 Erectis in Germania sec. XIV. Academiis, dataque Antecessoribus
 potestate Ius Canonicum docendi, ut Viennensi Acade-
 miae, priuilegio Urbani V. pontificis, de anno 1263. (v. PETR.
 LAMBECC. *Lib. II. Catal. Bibl. Vindob.*) Academiae Erfurten-
 si, liberalitate Urbani VII. anno 1389. (vid. CONRING, *de Orig.
 Iur. Germ. f. 31*) nec non Heidelbergensi, priuilegio Ruperti
 Reg. Roman. de anno 1380. (vid. TOLNERVM in *Histor. Pal.
 pag. 122.*) impetrabantur a multis summi iuris Canon. hono-
 res

res. E. GE. CHRIST. GEBAVERVS, in peculiari Programmate, quo *Bened. Bremeri sollemnia promotionis indicit*, integrum catalogum summorum in republica virorum, principali adeo dignitate et splendidissimis honoribus ecclesiasticis condecoratorum, qui se Licentiatos aut Doctores Iuris Canonici creati passi sunt, congescit. Tanto in pretio habitum hoc ius peregre aduectum, et cum adiectis eius corpori, Extrauagantibus constitutionibus, vbique in Germania, indea Seculo XIII. vsque ad initium Sec. XVI. floruit, quo occasione repurgatorum sacerdotum, eius auctoritas in variis prouinciis, multum labefacta est. Nam Euangelici violentis edictis atque excommunicationibus a communione ecclesiae catholicae exclusi erant; hinc ius illud Canonicum proprie ad eos in causis ecclesiasticis haud amplius spectabat. Quum vero quae initio restauratae per Lutherum, diuinae religionis, publicatae erant a Principibus Ordinationes ecclesiasticae, ad decidendas quaecunq; obortas lites haud sufficerent; e contrario in iuris Canonici corpore, ingens legum copia praesto esset, quae reiectis iis capitibus, quorum argumenta cum libertate conscientiae aut fidei euangelicae articulis pugnarent, normam finendarum litium suppeditare posse viderentur; eueniebat, vt hoc tacita voluntate Principum substituere, atque ita in iudicia etiam ecclesiastica protestantium introduceretur.

§. 6.

De Vsu iuris Canon. in causis ecclesiasticis Catholicorum.

Iam cum satis dictum de introductione iur. Can. verba faciam de eius vsu recte describendo, qua in re necessario distinguendum esse arbitror, inter diuersas causas, prout nimirum aut ecclesiasticae aut ciuiles sunt, quae in iudicium deducuntur. De ciuilibus infra agendum erit. Quantus autem

tem sit iuris illius vsus in caussis ecclesiasticis, vt recte intelligatur, earum partitio intuitu catholicorum atque Euangelicorum, quatenus hos tantum, vel illos, vel vtrosque concernunt, facienda et secundum hanc differendum erit. Ac primum de vsu, quo ius istud in controuerfiis ecclesiasticis Pontificiorum in Imperio, pollet, videamus. Cum principi cui libet ius circa sacra et vi huius potestas cauendi, ne quid detrimenti capiat tranquillitas publica, competat, sequitur, in principis etiam catholici territorio non posse hierarchiam tantopere grassari, vt pacem inter ciues seruandam turbantia capita iuris Canon. usum aliquem habere possent. Itaque haec omnia cessant. Reliquorum vsus certis adhuc finibus circumscriptus est. Scilicet recepto Gratiani decreto et Decretalium collectionibus, quum permulti canones atque constitutiones, quae in illos libros coniectae erant, libertati ecclesiasticae magnopere officerent, conquesta est hac de re Natio Germanica, atque in eo contendit, vt fines auctoritati iuris Canonici ponerentur. De hisce grauaminibus tollendis actum in Concilio Constantiensi an. 1414. et Basileensi, an. 1432. vid. IAC. FRID. GEORGI, *Graum. aduersus sedem roman. lib. I. c. 5. et 6.* Quamobrem inita sunt Concordata an. 1448. inter FRIDERICVM III. Imp. et Papam NICOLAVM V. Conuentum in his Concordatis, de quibus legi merentur HENR. LINCK, *de Concordat. Nat. Germ.* ADAMI CORTREII, *Observat. ad Concord. Magd. 1705. 4.* nec non IO. CASPAR BARTHEL, *in commentar. ad Concord. 1762. 4.* et *Introduct. historica praemiss.* editioni Concordator. quae *Francof. et Lips. 4.* prodiit. super beneficiis, quae solius pontificis prouisioni subiecta esse deberent, super electione praelatorum, nec non alternis mensibus, in quibus aut a pontifice aut collatore ordinario beneficia conferenda, et modus annatis positus est. Cum in iure Canon. papa sibi arrogasset potestatem, omnibus omnino be-

C

nesi-

neficiis ecclesiasticis providendi, *cap. 2. X. de praebend. in 6to.*
 conf. quoque BERNH. DE ESPEN, *Ius Eccles. P. II. Sect. III.*
tit. V. c. 6. Concordatis hisce econtrario alternatiua men-
 sium posita in minoribus, et in maioribus de nouo confirma-
 ta electio capitulorum, quae iam antea transactione Calixtina
 nitebatur. Dederunt haec Concordata Protectioni et Prote-
 ctoribus Nationis Germanicae, in Curia Romana originem,
 cf. *Illustr. IO. GOTTL. BOEHMII diss. de Nat. Germ. in Curia*
Rom. Protectione §. 6. quorum est, in aliis ipsis conceditis cur-
 ris, etiam providere, ne Concordata in Curia Romana vio-
 lentur, sed potius obuiam eatur quibuscunque attentatis, qui-
 bus Praelatorum ac Principum Germaniae iuribus tum regi-
 minis ecclesiastici, tum circa sacra versantibus, ecclesiarum-
 que priuilegiis, vis inferri posset. Deinde quum ius poste-
 rius semper priori deroget, atque agnita sit recentioribus tem-
 poribus ab ecclesia pontificia in Germania, ius praefulis ro-
 mani leges ferendi, aut consensu ecclesiae in conciliis aut ex-
 tra illa, datis constitutionibus, facile patet, iuri Canonico
 non esse valorem quatenus recentioribus sanctionibus anti-
 quatum. Sic v. g. magnam partem nouioris iuris Canonici,
 faciunt decreta Concilii Tridentini, an. 1545. incoepti, et 1562.
 finiti, nec non quam plurimae bullae papales, quarum colle-
 ctionem dederunt LAERTIVS et ANGELVS MARIA CHER-
 VBIVS in *Bullario Mag. Tomis XV.* Superfunt statuta
 synodalia cuiuslibet ecclesiae, eiusque leges speciales atque
 obseruantiae, nec non capitulationes episcoporum, quatenus
 hae non infirmatae sunt. Quae enim ad regimen praelati eccle-
 siasticum vel seculare diminendum tendunt, hae capitulatio-
 nis partes nullae atque irritae sunt. cf. STRVBEN in *hor. subsec.*
Tom. I. Obs. 1. et BVDER, *de capitulat. episcop. germ. item TOB.*
IAC. REINHARD, ad Christinaei decis. Vol. 1. Obs. 14. His
 aliisque iuribus particularibus totius cuiusdam dioeceseos, aut
 saltim

saltem alicuius congregationis ecclesiasticae, veluti Capituli, tam in publicis quam priuatis causis, derogatur iuri Canonico, spondetque Imperator, se curam acturum esse, ne tum totius Germanicae ecclesiae, tum singularis, iura et privilegia periclitentur, his verbis: *Wir sollen und wollen auch, in künftiger Unserer Regierung, bey dem heiligen Vater dem Pappst und Stuhl zu Rom Unser bestes Vermögen anwenden, daß von demselben gleich Wir ohnehin des Vertrauens seynd, die Concordata Principum und die zwischen der Kirche, Päpstlicher Heiligkeit, oder dem Stuhl zu Rom und der teutschen Nation aufgerichtete Verträge, wie auch eines jeden Erz- und Bischoffen, oder deren Dom-Capitulen, absonderliche Privilegia, hergebrachte statuta und Gewohnheiten allerdings beobachtet, und dagegen durch unförmliche Gratien, Rescripta, Provisionen, Annaten, der Stift-Mannigfaltigung, Erhöhung der Officien am Römischen Hoff, und Reseruation, Dispensation, und sonderlich Resignation, dann darauf unternehmende Collation all solcher Praebenden, Praelaturen, Dignitaeten, und Officien, (welche sonsten per obitum ad Curiam Romanam nicht devolviret werden, sondern jederzeit, ohnerachtet in welchem Monath sie auch ledig und vacirend würden, denen Erz- und Bischoffen, auch Capitulen und anderen Collatoren heimfallen,) wie weniger nicht per Coadjutorias Praelaturarum electuarum et Praebendarum Judicatur super statu Nobilitatis, oder in andere Wege, zu Abbruch deren Stiffteren, Geistlichkeit und anders wiedergegebene Freyheit und erlangte Rechten, dazu zu Nachtheil des Juris Patronatus, und deren Lehen-Herren, in keine Weise gehandelt.*

§. 7.

De usu Iuris Canon. in causis ecclesiasticis Protestantium.

Supra diximus, post reformata sacra, ius Canonicum ab Evangelicis tacito principum consensu, ecclesiasticis etiam legibus

gibus provincialibus suffectum fuisse, ut in eiusdem generis causis definiendis obtineret. Sunt autem causae ecclesiasticae Protestantium vel publicae vel priuatae. Publicae ad regimen ecclesiae spectant. Id autem regimen quod quidem principibus euangelicis competit, determinatur conventionibus publicis principem inter atque ordines provinciales ecclesiam repraesentantes, aut membra ecclesiae in synodis congregatae initis. Sunt igitur hae conventiones aut Recessus provinciales ad statum ecclesiae spectantes, in quibus condendis ordines provinciales ecclesiam repraesentarunt. Et enim inde ab eo tempore, quo iugum pontificis ab Euangelicis excussum, causae religionem concernentes, in comitiis provincialibus tractatae sunt. conf. CHRIST. GOTTL. BYDERI *Anoenit. Iur. publ. Obs. 3. de statum provincialium consilio et concursu in causis religionis*, nec non IO. VLR. de CRAMER *Obs. Iur. Univ. Obs. 419. §. 7.* vide quoque IO. IOACH. MÜLLERI *Annal.* aut sunt Decreta synodalia. In praelaturis euangelicis accedunt Capitulationes, quae tamen etiam sicut apud pontificios, quatenus de minuendis tollendisue iuribus praelati, quae huic ratione regiminis ecclesiastici aut secularis competunt, ibi actum, eatenus non valent. vid. C. G. BYDER *de capitulat. episc. germ.* Itaque ad haec pacta tanquam ad normam in diiudicandis iis, quae ad statum publicum alicuius ecclesiae pertinent, ante respiciendum, quam ad ius Canonicum recurratur. Similiter etiam in causis priuatis ecclesiasticis Protestantium. Conditae sunt in plerisque territoriis euangelicis post emendationem factorum, Ordinationes ecclesiasticae, et quae earum partem faciunt, Ordinationes scholasticae, quarum complexum dedit MOSERI *Corpus Iur. Evangelic. ecclesiast. 1738. 8.* vid. quoque ERNST SALOMON CYPRIANI *Bericht von Kirchen-Ordnungen* et BYDERI *diff. de Ordination. Consistor. et ecclesiastic. Ducum Saxon.* Latae insuper aliae leges

leges speciales, in Synodis aut extra eas, in his illius provincis Germaniae, ad politiam ecclesiae evangelicae spectantes. Hae omnes primum excutiendae sunt, priusquam sit iuri Canonico honos. Hoc enim iis demum deficientibus, deficient autem in multis, euoluitur. De huius recta applicatione in utroque genere causarum ecclesiae evangelicae, de quibus disseruimus, haec tenenda regula: Omnes sanctiones iuris Canonici valent, nisi paci publicae aduersa, aut reprobatis principiis religionis nitantur, aut de institutis haud ab evangelica ecclesia receptis, praecipiant. Sic v. g. quae ibi de iurisdictione in sacra interna leguntur, prorsus et omnino cessant. Ad persequendum ius minus quam perfectum, introductum est iure Canonico aliquod remedium, quod Denunciatio evangelica vocatur, obtentu peccati scilicet, ne conscientia hominis periclitaretur, inuenta. Cum vero iudici non sit regimen in conscientiam, et actio ex officio humanitatis, lege civili non agnito, profluens contradictionem in se contineat, merito eius usus apud nos cessat. conf. CHRIST. THOMASIVS, *de denunciatio. euangel.* Sed illa, qua minuius regulam, exceptio, ne scilicet, quae e reprobatis principiis prouenirent, vltius valoris essent, coarctanda adhuc est. Nam reiecta sunt interdum principia, retentae autem conclusiones. Exemplum sit hoc: de matrimonio, sicut de multis aliis argumentis iuris ecclesiastici, e iure Canonico quotidie responderi, quis nescit? Reprobamus principium, quod matrimonium sit sacramentum, permultae tamen quae exinde fluunt, conclusiones, supersunt, ab ipso LUTHERO *Lib. 6. de causis matrimon. improbat.* Scripsit STRYCKIVS, *de reliquiis sacramenti in causis matrimonial.* quarum catalogus autem MICH. HENR. GRIENERO displicuit, ideo contra scripsit: *De his, quae ad reliquias sacramenti perperam referuntur.* cui respondit auctor disp. Stryckianae IOH. PHIL. ODELEM.

in libello: *de reliquiis sacramenti in matrimonialibus.* vid. quoque de his reliquiis, Auctorem, quisquis fuerit qui personam CVRTII ANTONII induit, in *Epitome Jur. Canon.* pag. 137. Caeterum eiusmodi confectario, quod ex principio reprobatum fuit, vis quaedam inesse nequit, nisi de eius confirmatione certissime constet, atque aut expressa sanctio aut specialis observantia adsit, quae illud firmavit, nec sufficit allegasse hac in re canonem aut papale praeceptum, licet alias, qui excitat ius in folle receptum, singularis eius capituli probationem non suscipiat. IVST. HENN. BOEHMER, in *praefat. ad Schilteri Institut. Jur. Can.* Vbi, inquit, *decisiones iuris Canonici ex principiis fluunt, a nostratibus vel reiectis, vel cum statu ecclesiarum nostrarum pugnantibus, ab earum applicatione tam diu desistimus, donec de euidencia fori satis radicata constet. Conveniens enim est, ut dum principiis repudium misimus, conclusiones quoque eo ipso repudiatas esse in dubio iudicemus, donec observantia constans probata fuerit.*

§. 8.

De Usu iur. Can. in causis, quae iura et obligationes Catholicorum et Protestantium simul concernunt.

Progredimur ad aliud genus causarum ecclesiasticarum, quod illas in se complectitur, ubi de iuribus et obligationibus utriusque religionis confortium, quibus inuicem gaudent, certatur. In his usus iuris Canonici eatenus est, quatenus huius praecepta legibus Imperii circa sacra fundamentalibus, veluti Transactioni Passauensi, Paci Religiosae et Instrumento Pacis Osnabrugensis, quod illas confirmavit et ulterius declaravit, sic ut merito praecipua lex talis modi controversias dirimendi habeatur, nec non aliis constitutionibus ac recessibus Imperii, quatenus de rebus ecclesiasticis agunt, haud aduersa inveniuntur.

antur. Quae enim cum his pugnant, plane irrita atque infirmata sunt. Hinc INSTRUMENTO PACIS OSNABRVG. art. XVII. §. 3. addita sanctio, digna quae verbis iisdem, quibus expressa, huc referatur: *Contra hanc Transactionem vllumue eius articulum, aut clausulam nulla iura Canonica vel ciuilia, communia vel specialia Conciliorum decreta, &c. vnquam allegentur audiantur aut admittantur, nec vsquam contra hanc transactionem in petitorio aut possessorio seu inhibitorii seu alii Processus vel commissiones vnquam decernantur.* Est igitur ius Canonicum in catalogo earum functionum, quae quatenus pactis inter Imperatorem ac status Imperii nec non externos reges super libertate profitendae religionis initis non conueniunt, antiquatae sunt. Istius autem sunt permulta praecepta, a quibus allegatae conventiones valde diuertunt. Sint nobis exemplo ea, quae de beneficiis ecclesiasticis eorumque prouisione agunt. Secundum haec promouendi ad beneficia variis qualitatibus instructi esse debent, quas ius Canonicum, aut statuta cuiuslibet loci atque obseruantia requirunt. Quum vero INSTRUMENTUM PACIS OSNABR. disposuerit *artic. V. §. 23. et 26. vt in collegiis ac congregationibus mixtis, quod capitulares aut canonici die 1. Ian. 1624. vsquam vel August. Confess. vel Catholici fuerunt, totidem illic ex utraque religione semper esse, nec decedentibus nisi eiusdem religionis consortes surrogari, atque in quibuscunque foundationibus, ecclesiis collegiatis, ministeriis, hospitalibus eiusmodi mediatis, Catholici et A. C. addicti promiscue vixerunt etiam posthaec numero prorpus eodem qui die 1. Ian. 1624. ibidem repertus fuerit, viuere teneantur; non poterit status quaestio Euangelicis moueri a Catholicis, si qualitatibus illis, quae cum politia ecclesiae euangelicae pugnant, a iure tamen Canonico aut statutis requiruntur, vt quae a tonsura et clericatu repetitae sunt, cum nolit Augustana Confessio nisi ministerii obeundi gratia, quenquam ordinari, priuati sunt. vid. DAV. GEORG. STRVBEN*

Rechtl.

Rechtl. Bedenken, Num. 184. F. 473. Occurrit nobis adhuc aliud exemplum. Ius Canonicum damnauit eos, qui a communibus ecclesiae principiis discedunt, tanquam haereticos et schismaticos, eosque omni persecutione dignos censuit, statuitque vt cunctis iuribus ac priuilegiis, commodisque excidant, iisque uiuentibus iustitia, mortuis sepultura christiana denegetur. E contrario PAX OSNABRVGENSIS disposuit, vt vtriusque religionis confortes, non tantum libera facultate eam profitendi, et secundum statutum ibi normalem terminum, libero eius exercitio gaudeant, verum etiam, si reseruatam ecclesiasticum excipis, ne eorum quisquam iacturam faciat, iurium et commodorum, suscepta sacrorum mutatione; reddatur ipsis iustitia, nec metuenda sit illorum vlli sepulturae christiana denegatio. Audiamus ipsa verba legis, quae continentur *artic. V. §. 34.* *Siue autem catholici siue Augustanae Confessionis fuerint subditi, nullibi ob religionem despiciantur, nec a mercatorum opificum ac tribuum communiione, hereditatibus, legatis, hospitalibus, leproforiis, eleemosynis aliisque iuribus aut commerciis, multo minus publicis coemeteriis honoreue sepulturae arceantur, aut quicquam pro exhibitione funeris a superstibus exigatur, praeter cuiusque parochialis ecclesiae iura pro demortuis pendenda solita, sed in his et similibus pari cum conciuibus iure habeantur aequali iustitia protectioneque tuti.* His adde BEYFRVM in *Addidament. ad Carpzou. Iurispr. ecclesiast. lib. 2. def. 383.*

§. 9.

De usu iur. Can. in causis ciuilibus.

Iam animus est differere de valore iuris Can. quo in causis ciuilibus polleat, et quodnam ipsi in his tractandis ac decidendis statuendum sit pretium? Eo enim ipso tempore, quo fora Germaniae ecclesiastica ius peregrinum intrauit, in ciuilia quoque iudicia illud sese insinuasse supra occupauimus, mansitque

fitque eius ad hodiernum vsque diem, etiam inter euangelicos auctoritas. Lutherus quidem, vt retorqueret iniuriam sibi factam, cum ipsius libri Wormatiae, iussu Pontificis LEONIS X. cremati essent, Vittembergae, Corpus Iuris Canonici in rogam coniecerat. Sed tantum abest, vt hoc factum ICTis tunc viuentibus, veluti Vittembergensis Academiae Professori, HENNINGIO ab GOEDEN, in historia iurisprudentiae publicae alias noto, caeterisque probaretur, vt potius, cum iis diffidia religionis ad ciuilia negotia non viderentur spectare, vigorem iuris Canonici strenue tuerentur, praelectiones super illo instituerent, exinde responderent, et causas ad eos transmissas deciderent et vtriusque iuris Doctores crearent.

IVST. HENN. BOEHMER, *de praxi iur. Canon. in terris Protestant.* Cap. 2. §. 3. et 6. et *Ius Ecclesiast. Protest. Lib. I. Tit. 2. §. 63. seq.* Neque etiam hoc numini Electorum Saxoniae displicuit; id probatur testimonio, quod BVRCK. GOTTH. STRVV, in *hisor. Iur. cap. VII. §. 37.* denunciauit cuidam Iureconsulto, IOH. ZANGERO, Professori quondam Decretalium Vittembergensi, qui Seculo XV. vixit, idque oratione Vittembergae recitata, perhibuit. Nam ex illa patet, Electores Saxoniae, FRIDERICVM Sapientem, IOHANNEM Constantem, MAVRITIVM, nec non AVGVSTVM, ius Canonicum in dicta Academia a Doctoribus iuris, tradi iussisse. Dubio igitur caret, ius Canon. per omne Imperium, quaqua patet, se diffundere, cum semel receptum, nulla lege abrogatum sit, atque in eo applicando ad causas ciuiles, primum omnes iudices sibi hanc regulam in animum informare debent, auctoritate destitui, quae in Corpore iuris Canonici leguntur, simulac tranquillitati publicae aduersa inueniantur; Deinde adhuc diuersorum territoriorum habenda ratio, quum in iis prouinciis, vbi euangelica dominatur religio, ea decreta iuris pontificii, quae e reprobatis

D

prin-

principiis descendunt, etiam in causis ciuilibus, aequae ac ecclesiasticis, ut supra euicimus, exulent, nisi de auctoritate conclusionis exinde profluentis, certissime constet. Reliqua vero capita in hisce prouinciis, non minus, quam uniuersa iuris Canon. placita in territoriis catholicorum, cum publica pace haud pugnantia, quoad causas ciuiles, usum praebent. Quum tamen aliis legibus subordinata sint, has quae antecedunt, recensebimus. Primum in quolibet ciuili iudicio, ad scriptas leges patrias, tum speciales cuiuslibet prouinciae aut loco proprias, tum Germaniae omni communes, respiciendum est. Quod et de iure consuetudinario, tam in uniuerso Imperio, quam in qualibet eius parte usitato, affirmandum est. Nunquam enim maiores nostri, ueluti exhausto Circes poculo, ita naturam exuerunt, ut ne ulla quidem, recepto iure peregrino, apud eos pristina consuetudo mansisset, ut potius magna earum copia retenta sit, quamobrem in legibus recentioribus, non solum, ut adoptatum ius peregrinum sequatur, iudici iniunctum, uerum etiam, ut respiciat statuta, ac moribus cuiuslibet loci recepta iura, et ante omnia quidem respiciat. *Recess. Imper. Nouiss. de an. 1654. §. 105.* In indagandis autem eiusmodi moribus aut generalibus, aut particularibus uniuersaeque regionis et loci, multum confert, uersare illa celebria monumenta uetustissimarum legum, ut praecipue IO. GOTTL. HEINECCIUS in praefat. ad *T. I. Elem. Iur. Germ.* docuit. Idem de speculo iuris Saxonici, communes Germaniae consuetudines continente, nec non Speculo iuris Sueuici, et reliquis collectionibus iuris Germanici specialis, quae e medio aeuo restant, dicendum. Quanquam enim illae uetustissimae leges teutonicae, a tot saeculis usum amplius forenses tanquam ius scriptum non praestiterit, haec autem, scilicet medio aeuo confecta collectanea, nunquam partibus iuris publice promulgati, potue-

tuerunt accenferi, tamen vtrisque pretium suum statuendum est, quum ad probandas consuetudines patrias multum faciant. Quanta vero sit illis habenda fides, tradidit Ampliff. DREYER *de usu genuino iuris Anglo-Saxonici*, et Perill. DAN. GEORG. STRVBEN, *Hor. subsec. T. V. obs. 1.* A legibus domesticis itur ad peregrinas et in causis quidem feudalibus primum ad ius Langobardicum, deinde aequae ac in aliis causis civilibus ad ius Civile et Canonicum. Quum vero utrumque horum, ciuitate in Germania donatum sit, quodnam alteri sit praefendum, videamus. Primum facile nobiscum omnes consentient, quoties quid iure Canonico definitum, de quo ius civile plane silet, toties illius definitionem sequendam esse. Quodsi vero inuicem pugnent, pugnant autem in nonnullis capitibus, diuersa Doctorum sententia est, cuius principatus sit deferendus. Sunt, qui ius Canonicum propterea, quod prius receptum sit, quam Romanum, praefendum censeant. Sed videtur hoc argumentum ab antiquiore receptione ductum eos nihil iuuare; quin immo contrariari. Cum enim tacita etiam receptio sit instar promulgationis, et lex posterius promulgata semper priori deroget, sequitur, ius Romanum, posteaquam iuris Can. praecepta iam sese insinuarant, in fora Germaniae, receptum, tanquam posteriorem legem seruandam esse. Itaque in eiusmodi pugna vtriusque iuris, Romanum in causis civilibus, de quibus hic sermo est, praefendum. Hanc regulam etiam vsus fori confirmat, exceptis quibusdam capitibus. Est in his, quod de praescriptione agit, et quatenam huius virtutes esse debeant. Notum est, leges Romanas bonam fidem tantum ab initio requirere, vt per tempus lege definitum, vsu, dominio alicuius quid adiciatur; perpetuam bonam fidem postulat ius Canonicum, et hoc illas in foro antecellit, quod leges

apud HENR. COCCEIVM in *binis diff. de finibus bon. fid. in praescript. de iure Canon.* disputantem, ceteroquin non huius fauorem. Idem statuendum de actione, e iureiurando, proveniente, vid. IO. STRAVCH. *de orig. et auctorit. iur. Can.* quatenus nimirum secundum id, quod supra §. I. diximus, ad causas civiles in Germania referendae. In his, si inter vtrumque ius, dissensus inueniatur, Romanae leges postponuntur. Porro STRAVCHIVS eiusmodi causis, in quibus ius Canonicum corpori iuris Romani anteponendum, adiecit fideicommissarias; sed videtur aliquo temperamento opus esse. Nam duplicem quidem Quartam liberos fideicommissis oneratos, *ex c. Raynutius, et c. Raynaldus*, aliter ac iure civili, deducendi potestatem habent; sed vsus fori, id, quod istis decretis cautum, tantum in conditionatis fideicommissis firmavit. Caeterum non solum de iure agendi, quod in causis civilibus in iudicium deducitur, varia disposuit ius Canonicum alteri iuri peregrino praeferenda, verum etiam de ordine iudiciario, in quolibet causarum genere seruando, eiusque hac in re tanta est auctoritas, ut, cum maxima ex parte exinde prouenerit ille modus tractandi obuientes in iudicio causas, qui Germaniae omni communis est, in hoc fere omnino valeat, et iuri Iustiniano in hac etiam re, palmam praecipiat. Hanc etiam legum subordinationem obseruant summa Imperii iudicia, in quibus vsus iuris Canonici non minus quam in foris provincialibus viget, quem vsus ostendit *Ordin. Iud. Imper. Auclici tit. 7. §. 4.* *Daß das Corpus Iuris Civilis und Canonici allezeit auf der Reichshofraths-Tafel seyn solle, damit man sich deren in zweifelhaften Fällen gebrauchen könne.*

§. 10.

De usu Iuris Canonici litterario.

Usui forensi iuris Canonici, quaedam subiungamus de usu, quem accurata ipsius cognitio in variis scientiis recte addiscendis praestat. Non enim negandum, in libris iuris Canonici quaerendas esse origines variarum materiarum iuris publici priuatique Germaniae, ut et ecclesiastici, ibique etiam esse tum iuris prudentiae variarum nationum, tum antiquitatum thesauros. Sic v. g. ius publicum Imperii, quatenus de electione Imperatoris praecipit, atque in Aurea Bulla continetur, non omne quidem, cum reliquiae veteris iuris manuarii portionem eius faciant, cf. 10. HENR. CHRIST. V. SELCHOW, *de reliquiis iur. manuarii in iure publ. et priuato Germaniae*. maximam tamen partem, ex iure Canonico descendit, ex quo illud CAROLVS IV. cum formam electionis determinaret, sumpsit. vid. GE. LVD. BOEHMERI *Observat. Iur. Can. Obs. 3*. Nam eius vita in id seculum inciderat, vbi Decretistae ac Legistae, qui nihil rati persique habebant, nisi quod in Corpore vtriusque Iuris legissent, ad agitanda consilia super quaestionibus iuris publici priuatique adhiberentur. Mirum igitur non est, argumenta canonum ecclesiasticorum et constitutionum papalium, in leges imperii migrasse, quo in numero est, quod Aurea Bulla, de Missa de Spiritu Sancto, in inchoanda electione Imperatoris, decantanda, nec non de iurejurando ab Electoribus praestando, disposuit; id enim iam antea ius Canonicum in electione praefulis romani, statuerat, quorsum etiam referendum est Aureae Bullae praeceptum, licet nunquam in usum traductum, ut scilicet Electores, praeterlapsis XXX. diebus, a die iurisiurandi, nondum peracta electione, panem manducarent, et aquam biberent. vid. IMM. WEBERI *diff. de capit. Chryso-Bull. &c.* Parem enim abstinentiam a da-

pibus imposuit *cap. 3. X. de elect. in 6to.* Cardinalibus, si sedi apostolicae iusto tempore, providere distulerint. Item quod de conuocatione Electorum iustum est, vt et Scrutinium a sacerdotio ad imperium, ab electione praelatorum, ad auspicia Imperatoris peruenit. Nec minus etiam incrementum ius germanicum priuatum tam criminale quam ciuile, per Decretum atque Decretales accepit. Ita iuramentum purgatorium in multis caussis criminalibus, in locum veteris purgationis vulgaris, quae Ordaliis peragebatur, auctoritate iuris Canon. successit. Non quidem hoc demum illius, vsus in fora Germaniae, illatus est, quum iam temporibus paganissimi et orta luce doctrinae de Christo, iusiurandum ad media veritatem indagandi pertinuerit; vid. IO. GVIL. HOFMANNI *Specim. Leg. germ. §. 25.* bene tamen eius praxis, vt IOH. SAM. FRIDER. BOEHMER, *in Iure Crimin. Sect. I. Cap. 14. §. 253.* existimauit, post constitutiones Pontificis GREGORII M. hac de re in caussis clericorum criminalibus emissas, creuit, vt propterea nomen purgationis Canonicae acceperit. cf. MYLIUS, *de purgat. Canon.* Neque hic silentio praetereundus est processus Inquisitorius, qui natales suos refert ad decretales INNOCENTII III. vid. CHRIST. THOMAS. *de orig. process. Inquisitor.* et quanquam non lege germanica communi, veluti Nemese Carolina, vtpote quae accusatorium processum probauit, speciali tamen plerarumque prouinciarum germanicarum, confirmatus est. Esset etiam interpreti iuris ecclesiastici Protestantium, etiamsi alias in foris ecclesiasticis vsu destitutum esset Ius Can. perquam necessaria eius cognitio. Sic in constituendis Consistoriis, Theologos Vitembergenfes in consilium ab Electore Sax. IOANNE FRIDERICO vocatos, principia iuris Canonici magnam partem secutos esse, leges apud CHR. GOTTL. EYDERVM, *in dissert. de Ordin. Consist. et ecclesiast. Duc. Sax. §. 4.* Quod Ordinationes eccle-

ecclesiasticas attinet , multa earum capita e iure Canonico prouenisse , exemplis monstrauit idem BVDER *l. c. §. 13.* Diximus quoque, deprehendi iuris apud diuersas gentes vsitati vestigia in iure Canonico. Exempli loco mentionem faciamus capit. 2. X. de consuetud. huius tenoris: *Si quis possessiones aliquas claustris, vel aliis religiosis locis, in bona valetudine, vel vltima voluntate, pro suorum vult remedio peccatorum conferre: hanc conferendi formam esse proponis, quod in huiusmodi donationibus modicum terrae consuevit in manu accipere, vel in extremitate pallii, quod manu praelati ecclesiae sustinetur, aut super altare ponendum sub testimonio videntium et audientium, sub dicta forma, quae Scotatio vulgariter appellatur: Discret. vestrae mandamus, quatenus donationes eorum, quae sub obitu consuetudinis claustris, Ecclesiis, vel quibuslibet locis religiosis pie conferuntur, vel etiam sunt collata, faciatis irrevocabiliter obseruari, cum huiusmodi signum quod scotatio dicitur, non tam factae donationis, quam traditae possessionis sit evidens argumentum.* De iure romano hic nihil addo. Texuit enim IOHANN STRAUCH, in comment. de orig. et auctor. iur. Can. catalogum legum romanarum, quae integrae in ius Canon. translatae, et, vt ita dicam, canonifatae sunt, neque videntur etiam haec derelicta iuris in spatiis, Iureconsultum fugere debere. Quod autem ius Germanicum et feodale attinet eius vsum demonstravit Praeses in Programmate superius laudato *De iure Canonico ex Germanicis Legibus explicando 1755. emis- so, et ESTOR in Vestigiis Iuris Germanici in Iure Canonico.*

T A N T V M .

ULB Halle

3

004 758 501

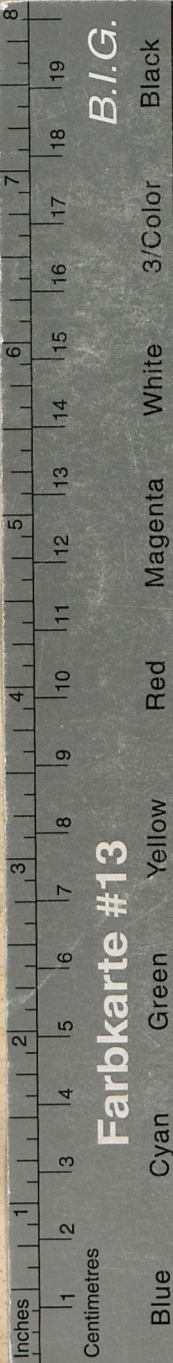
56

H. un. 2 num. 16

1773, 38.

DE
ADVENTV
IVRIS CANONICI
IN
GERMANIAM

ILLVSTRIS ICTORVM ORDINIS CONSENSV
PRÆSIDE
CAROLO FERDINANDO
HOMMELIO

FACULTATIS IVRIS DICAE LIPSIE NSIS ORDINARIO

PRO
SVMMIS IN VTROQVE IVRE HONORIBVS
DIE XXIII. SEPTEMBR. MDCCLXXIII.
QVO IPSO DIE

NOVVM AVDITORIVM
IN AVGVRA BITVR
OBTINENDIS

DISPVTABIT AVCTOR
IOANNES FRIDR. CLEEMANNVS
CHEMNICENSIS
IVR. VTR. BACCAL. ET ADVOC. IMMATR.

LIPSIAE
EX OFFICINA BREITKOPFIA.

